

Fysieke technieken; de spierballen van de onmacht

In dit artikel speciale aandacht voor onze visie op fysieke technieken

Hoe zien jullie dat nu Trifier? Een vraag die wij regelmatig krijgen over diverse, soms complexe, situaties waarmee organisaties, professionals en managers dagelijks mee te maken hebben. Hoe kun je nu aan de ene kant de zelfregie van cliënten belangrijk maken en tegelijkertijd professionals trainen om fysiek in te grijpen? In onze trainings-, ontwikkel- en adviestrajecten delen wij onze visie op deze vraagstukken. En vooral het 'hoe dan' wordt tijdens die trajecten uitgebreid behandeld. In dit artikel speciale aandacht voor onze visie op fysieke technieken.

Trifier biedt advies en ontwikkeltrajecten onder andere in de zorg sector en onderwijs. We richten ons op bewustwording, kennis en vaardigheden rondom communicatie, (multidisciplinaire) samenwerking en beleidsontwikkeling op het gebied van veiligheid. De verbinding tussen cliënt, professional en organisatie staat daarbij centraal. Professionals worden o.a. getraind in communicatie in zeer complexe situaties waarbij de spanning hoog op kan lopen. Soms dreigt er fysieke escalatie of vindt dit daadwerkelijk plaats. Het gaat om de-escalerende vaardigheden maar ook om het fysiek begeleiden en ingrijpen wanneer het niet anders meer kan. Dit is een precair punt.

Precair

Het is precair omdat Trifier juist de verbinding tussen cliënt en professional zo belangrijk vindt en het gebruik van fysieke macht afkeurt. En met de fysieke vaardigheden bieden we een middel aan dat, wanneer het eenmaal in handen is, ook gebruikt zal worden. Hoe zorg je ervoor dat professionals in het heetst van de strijd technisch toegerust zijn om de veiligheid te waarborgen? Hoe doe je dat zonder dat je de fysieke technieken als oplossing ziet voor een problematische interactie? Hoe hou je de regie in gevaarlijke omstandigheden zonder de gezamenlijke onmacht te ontkennen? In deze paper diep ik dit vraagstuk uit en licht ik onze visie en standpunt toe. Ik richt me hierbij op trainers, managers, cultuurdragers en aandachtsfunctionarissen van de organisaties in alle sectoren die op het thema veiligheid nadenken over de uitgangspunten en visie bij het fysiek ingrijpen in de zorg.

Steeds meer aandacht voor wederkerigheid

Professionals in de verschillende sectoren en hun verschillende doelgroepen hebben de laatste jaren steeds meer aandacht gekregen voor de wederkerigheid van de interactie en daarmee op hun eigen invloed op - en rol in een escalatie. Zij werken aan de eigen houding en de systemische aspecten in de communicatie. Trifier traint hen hierin, daarbij ondersteund door onder andere de inzichten van:

- Rosenberg in 'geweldloze communicatie' (1),
- van Baart in 'presentie' (2),
- over 'de nieuwe autoriteit' van Omer (3),
- in de 'Menslievende professionalisering' van Embregts (4)
- en bijvoorbeeld de 'relationele zorg' van Schaftenaar (5)

We kijken samen met professionals en teams naar de communicatie en benadrukken de noodzaak van continue leren en verbeteren aan de hand van enkele modellen. Voorbeelden daarvan zijn:

- het SAPREA model (6) over het analyseren en leren van situaties,
- de verschillende crisisontwikkelingsmodellen (7) over vroegsignalering,
- het contact maken in hooggespannen situaties (8)
- en de eerder genoemde modellen als presentie, dialogisch model, non violent resistance en de nieuwe autoriteit.

Geweldloze communicatie

Communicatie vraagt nog steeds en steeds weer, aandacht. Professionals dienen zich bewust te zijn van de beperkingen van hun eigen waarneming, hun eigen filters en invulling. Aan de hand van praktische oefeningen werken we met hen aan een meervoudig perspectief; hoe je op verschillende manieren naar een situatie kunt kijken. De theorie over geweldloze communicatie helpt inzicht te krijgen in de impliciete boodschap, de eigen behoefte en het verschil tussen een opdracht en verzoek. We leren met hen dat je escalaties meestal aan ziet komen, dat agressie ook communicatie is en dat het grijpen naar controle en beheersing een valkuil is. We leren hen te vertragen, niet direct in het handelen te schieten en tijd te maken voor observatie, analyse, afstemming en alternatieven.

Onmacht

We zien dat er onmacht ontstaat wanneer een cliënt er niet in slaagt in contact te komen met de professional en invloed uit te oefenen. En dat er onmacht ontstaat bij de professional die vanuit allerlei overtuigingen invloed probeert uit te oefenen en in contact probeert te komen met de cliënt. Daar waar de twee vormen van onmacht elkaar ontmoeten neemt het gevaar toe, neemt de regie af en ontstaat soms zelfs de noodzaak voor gedwongen zorg, voor het ingrijpen en soms zelfs voor het redden van het eigen hachje.

We komen in alle sectoren voorbeelden tegen van bedreigende situaties, er vallen gewonden zowel bij cliënten, mede cliënten als bij de professionals.

In menige risico-inventarisatie in het kader van de ARBO melden medewerkers onveiligheid en agressie van patiënten of bezoekers. Medewerkers melden dat zij worden geslagen, vastgepakt, gebeten, gekrabd en dergelijke. 52% van de verpleegkundigen geeft aan geconfronteerd te zijn met externe agressie waarvan 34% fysiek geweld (9).

Er blijven zich voorlopig nog een aantal situaties voordoen waarin een fysieke interventie noodzakelijk is. De professionals staan dan met de handen in het haar. We krijgen voorbeelden van extreem gedrag bij drugsmisbruik, bij ernstige psychoses, bij NAH, bij mensen een autistische stoornis en ernstig probleemgedrag.

- op de SEH en IC van ziekenhuizen,
- op de HIC in de GGZ,

- in de forensische psychiatrie,
- op de afdelingen voor cliënten met psychogeriatrische gedragsproblemen,
- in de verschillende vormen van zorg voor mensen met een verstandelijke beperking, jeugdzorg en speciaal onderwijs,
- in het (speciaal) onderwijs,
- eerstelijns zorg,
- algemene dienstverlening (beveiliging, vervoersdiensten, politie).

Verantwoord handelen bij directe dreiging

Om bij directe dreiging verantwoord te kunnen handelen zijn individuele- en/of teamvaardigheden nodig. Fysieke vaardigheden die erop gericht zijn om de veiligheid te herstellen, en mensen en spullen te beschermen. De techniek is daarbij belangrijk omdat je ook in dit soort situaties een gepaste, veilige en beheerste interventie moet doen. Professionals leren om zich los te maken bijvoorbeeld van iemand die aan je haren trekt of die je in een verwurging heeft. Het betekent ook dat professionals vaardigheden leren om iemand fysiek te begeleiden of, in het meest extreme geval, in een liggende of zittende holding te nemen. En dat allemaal vanuit een aantal basisprincipes die we samenvatten in 5 hoofdpunten:

1. humaan,
2. meegaan in beweging,
3. vanuit contact of het herstel van contact,
4. vanuit de krachtlijnen,
5. en ruimte beperken.

Dilemma

En hier begint het vraagstuk zich af te tekenen; er zijn 3 effecten die aandacht vragen en soms een dilemma in zich hebben:

1. Er gaat veel tijd zitten in een techniek die je eigenlijk niet wil toepassen. Om deze vaardigheden te kunnen toepassen is training en herhaling nodig. Professionals moeten de vaardigheden, na de initiële training, regelmatig blijven oefenen.
2. Door het toerusten van professionals met deze techniek ontstaat een beheerste interventie, men kan in regie en met een gevoel van controle de vaardigheden toepassen. Het gevoel dat het hier om een onmachtssituatie gaat verdwijnt naar de achtergrond.
3. Wanneer je mensen een techniek in handen geeft en die legitimeert gaan ze hem ook gebruiken. Het ingrijpen met macht en geweld wordt op deze manier niet meer geproblematiseerd.

Niet accepteren, blijf evalueren

We kiezen er bij Trifier toch voor om ook de fysieke vaardigheden te trainen omdat we, ook daar waar het extreem moeilijk is, de professional en cliënt willen ondersteunen de veiligheid te bewaren. Wanneer het team er niet in slaagt te de-escaleren of waar de cliënt niet de controle over zichzelf krijgt en waar geweld niet lijkt te kunnen worden afgewend willen wij de professionals voorzien van vaardigheden die verantwoord en pijnloos zijn. En waarbij professionals voortdurend op zoek blijven naar een weg uit de escalatie.

Het **fysiek ingrijpen blijft een onmachtkeuze** en daarom blijven wij **benadrukken dat je het niet moet accepteren** en steeds moet problematiseren. Het verplicht de professional en zijn team om elke situatie waarbij dit nodig lijkt te evalueren. We vinden dat de instelling een expliciete norm moet stellen. Daarnaast adviseren wij de organisaties om ook in juridische zin zeer helder te communiceren over wat wel en niet mag in de organisatie.

Dat kan middels een aanwijzing, richtlijn of procedure beschrijving. Er ontstaat zo een professioneel kader waar de medewerker zich aan kan toetsen.

Daarnaast zijn er in verschillende sectoren richtlijnen en handreikingen die kunnen worden ingezet om het eigen handelen te toetsen. Voorbeelden hiervan zijn de handreiking fysiek ingrijpen GGZ Nederland (10) en de Richtlijn fysiek beperkend handelen en/of vrijheid beperkende maatregelen binnen het onderwijs (11).

Onze insteek is om met teams de leercyclus te blijven maken door de inzet van fysieke vaardigheden te problematiseren en steeds een meervoudig perspectief te blijven vormen. Daarbij wordt dankbaar gebruik gemaakt van alle modellen die worden aangedragen om de professional in zijn communicatie bewust te maken van alle systemische, relationele, communicatieve en psychologische mechanismen.

Morgen weer sterker dan vandaag!

Drs. Frank van Gool
Partner Management, Onderzoek en Advies bij Trifier
2019

Bronnen

1. Rosenberg MB, van der Veen P. Rosenberg, Geweldloze communicatie: Lemniscaat Publishers; 2006.
2. Baart AJ. Een theorie van de presentie. 2007.
3. Omer H, Scheen W, Rodenburg L. Nieuwe autoriteit: samen werken aan een krachtige opvoedingsstijl thuis, op school en in de samenleving: Hogrefe; 2011.
4. Embregts P, Hendriks L. Menslievende professionalisering in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. Aansluiten bij cliënten en hun ouders: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen; 2011 2011.
5. Schaftenaar P, van Outheusden I, Stams G-J, Baart A. Relational caring and contact after treatment. An evaluation study on criminal recidivism. International Journal of Law and Psychiatry. 2018;60:45-50.
6. Van Gool FWR. Werkboek SAPREA, Trifier. 2016.
7. Van Gool FWR, Van Agtmaal M. Crisisontwikkelingsmodel 2.0. Nurse Academy GGZ. 2017;2-2017:38-43.
8. Van Gool FWR, Bouwhuis N. Close contact interventions. Nurse Academy GGZ. 2016;4-2016:4-9.
9. Bakhuis Roozeboom M, de Vroome E, Zwieteron Mv, van den Bossche S. Agressie op het werk 2014: ontwikkelingen, risico's, impact en behoefte aan maatregelen. 2016.
10. GGZ-Nederland. Handreiking Veilig fysiek ingrijpen. Amersfoort: GGZNederland; 2013.
11. LECSO, StichtingSchool&Veiligheid, Nederlands Jeugdinstituut. Richtlijn fysiek beperkend handelen en/of vrijheidsbeperkende maatregelen binnen het onderwijs. 2017.

Over Trifier

Trifier is hét opleidings- en expertisecentrum voor professionals, op gebied van complexe communicatie en de-escaleren van spanningsvolle situaties en agressie. Het is onze missie om elke professional trots te laten zijn op zijn/haar werk.

We geven praktische handvatten om gedrag van mensen te analyseren en doelbewust middelen en technieken in te zetten om dit gedrag te beïnvloeden. Van praktische trainingen voor professionals en teams tot advisering en onderzoek op strategisch niveau en veiligheidsbeleid. **Het resultaat: Vol trots en met impact aan het werk.**

Omdat... jij je als professional op het werk veilig wilt voelen. En na het werk trots wil thuiskomen. Wetende dat je hebt bijgedragen aan het bieden van goede veilige zorg voor de cliënt.

Wil je hier meer over weten of ervaringen lezen?

Mail ons gerust via info@trifier.nl of via <http://www.trifier.nl/contact>

Dan beantwoorden we je vragen. Indien gewenst plannen we een kort telefoongesprek in om de mogelijkheden te bespreken.

Of check [hier ons aanbod](#).

Benieuwd naar de resultaten en welke organisaties al aan ons verbonden zijn? [Hier delen organisaties hun ervaring](#) in de samenwerking met ons en wat hen dat heeft opgeleverd.